

Bokanmälningar

Lars Jonung (red):

Swedish Economic Thought. Explorations and Advances

Att döma av den växande flod av böcker och tidskriftsartiklar i ämnet doktrinhistoria som sköljer över oss är studiet av äldre teorier ett område som rörer ökat intresse. För den som med George Stigler anser att 1800-talets ekonomiska tänkande, precis som 1800-talets väderprognoser, är i stort sett obsolet kan nog detta te sig såväl förvånande som beklagansvärt: Stigler menar ju, i Sandelins [1991b, s 224] tolkning, att det värdefulla från tidigare ekonomiskt tänkande finns inkorporerat i modern teori. Detta synsätt – att teorin gör framsteg, att 1990-talets teori är "bättre" än 1950-talets teori – är förhärskande bland naturvetenskaperna. Tanken är naturligtvis att teorier kan testas med hjälp av experiment och resultatet av dessa experiment blir avgörande för teorins fortlevnad. Enligt detta synsätt består då teorin av ännu icke falsifierade hypoteser.

Det är dock inte självklart att en samhällsvetenskaplig diciplin kan karaktäriseras på samma sätt. Möjligheten att utföra kontrollerade experiment är begränsad, för att inte säga obefintlig, och teoriutvecklingen kan kanske misstänkas för att, åtminstone delvis, styras av andra faktorer än falsifiering av hypoteser. Om

detta är fallet kan studiet av tidigare teorier vara en meningsfull del i försöken att förklara samhällsutvecklingen: "Keynes och hans samtida är ett eko av Ricardo och Malthus; Marx och Marshall lever fortfarande" (Hicks [1976, s 207]).

Av detta följer också att doktrinhistoria inte bör vara de pensionerade professorernas privilegium, utan en del av den arbetande forskarens vardag. Studiet av tidigare teorier kan inte bara kasta ljus över moderna problem, utan det kan också hjälpa oss att se moderna teorier i ett något vidare perspektiv.

Ur denna synvinkel är det glädjande att konstatera att Lars Jonung övertygat en prominent skara aktiva forskare att medverka i *Swedish Economic Thought. Explorations and Advances* (Routledge, London, 1993, xix+247 s). Jonung skriver i inledningen att boken påminner om ett smörgåsbord i det att den uppvisar en betydande mångfald och det finns ingen anledning att anmäla avvikande mening: här blandas personstudier med en översikt av 1700-talets ekonomiska tänkande; användandet av matematiska metoder i skogsökonomi samsas med en redogörelse för debatten om 8-timmardagens införande; och här publiceras för första gången på engelska en uppsats av Knut Wicksell som visar att svensk nationalekonomis främste faktiskt kände till skillnaden mellan optimal vinlagring och optimal skogsavverkning.

Jonungs analogi med smörgåsbordet är således välvald, för precis som på ett smörgåsbord kan alla, utom de mest kräsna eller okunniga, i denna bok finna

något av intresse, men endast den som ut-satts för långvarig svält kommer att glufsa i sig allt. Bokens spännvidd vad gäller såväl ämnen som framställningssätt ger intryck av att Jonung uppmanat författarna att rota i sina byrålådor. Om detta är fallet är det ett gott betyg åt svenska forskare: uppsatserna håller genomgående hög kvalitet.

De två första uppsatserna behandlar 1700-talets svenska nationalekonomi. Göran Ahlström ger en översikt och Mats Persson och Claes-Henrik Siven har översatt en tidigare i *Ekonomisk Debatt* publicerad artikel om Pehr-Niclas Christer-nin – en artikel som för övrigt rätteligen fått Myrdalpriset för årets bästa artikel i tidskriften. Jag misstänker att 1700-talets svenska ekonomiska tänkande är något okänt för de flesta läsare; därför är Ahlströms bidrag synnerligen välkommet eftersom det ger substans till de tänkare som tidigare endast var namn: Berch, Chydenius, Schaffer och Wappengren. Perssons och Sivens artikel är ett skol-exempel på hur man kombinerar biografi, pikanta detaljer och analys för att uppnå en för de flesta läsare optimal blandning av substans och detaljer från 1700-talets akademi.

Kapitel 3 och 4 behandlar Knut Wick-sell. Björn Hansson visar hur Wicksells påstående att räntan i en österrikisk *flow input – point output*modell är positiv även i jämvikt och under neutrala tidspreferenser är korrekt. Detta är egentligen inte speciellt förvånande: Ragnar Frisch lär ha sagt att den som upptäckt ett fel i Knut Wicksells resonemang bör nog läsa texten en gång till. Det stora Wicksellarkivet vid Lunds universitetsbibliotek innehåller bortåt 100 manuskript som Wicksell aldrig publicerade. Vissa av dessa är, kan man misstänka, relativt ointressanta utom för de sanna wicksellkonnässörerna. Det manuskript som presenteras här för första gången på engelska, tillsammans med en fyllig kommentar av Torun Hedlund-Nyström, Lars Jonung, Karl-Gustaf Löfgren

och Bo Sandelin, har dock ett visst in-tresse även för en bredare grupp av eko-nomer. Problemet Wicksell löser är föl-jande. Anta att det finns en skog med ho-mogena träd som växer med en viss given hastighet. Vilken är den optimala om-loppshastigheten, dvs hur ofta bör träden avverkas? Vid en ytlig betraktelse kan detta problem tyckas vara analogt till det vinexempel Wicksell ger i *Föreläsningar* och det påstås ibland att Wicksell aldrig löste *skogsavverkningsproblemet*. I denna uppsats analyserar han problemet och kommer fram till den korrekta lösningen (skillnaden mellan vinexemplet och skogsexemplet är att i det senare måste hänsyn också tas till markens värde).

Kapitel 5 och 6 behandlar ekonomer-nas roll i den offentliga debatten. Mari-anne Sundström sammanfattar debatten kring 8-timmarsdagen och frågar sig var-för svensk fackföreningsrörelse aldrig propagerat för arbetstidsförkortning som medel mot arbetslöshet i samma utsträck-ning som gjorts i Europa. Hennes svar är att svenska ekonomer, bl a Knut Wick-sell, tidigt lyckades övertyga opinion och fackföreningar om det fruktlösa i denna metod. Sundströms kapitel är intressant, inte minst eftersom det finns klara paral-leller mellan debatten under 1910-talet och de argument som förekom i början av 1980-talet. För den som inte är övertygad om nyttan av doktrinhistoria är Sund-ströms kapitel nyttig läsning.

I det följande kapitlet, av Lars Magnus-son, behandlas tre svenska ekonomer av den första professionella generationen: Gustav Cassel, Eli Heckscher och Sven Brisman. Den senare är väl mer eller mindre bortglömd idag även om hans *Nationalekonomi I-II* förekommer rätt ofta på antikvariat. Ur ett modernt perspektiv är naturligtvis Cassel och Heckscher mer intressanta. Magnussons tes är att pro-fessionella nationalekonomer i Sverige under hela 1900-talet haft ett bättre rykte än kollegerna i andra länder. Han hävdar att det var tack vare att den första genera-

tionen flitigt deltog i den offentliga debatten och därigenom skapade intrycket av en neutral vetenskap som skulle kunna användas för att lösa samhällsproblem. Jag är inte kapabel att bedöma om svenska ekonomer fortfarande betraktas som neutrala samhällsingenjörer, men man blir tveksam då man tänker på massmediereaktionerna mot att Assar Lindbeck höll ekonomiskola i TV.

Kapitel 7, 8 och 9 tar upp enskilda personer: Eskil Wadensjö skriver om Gösta Bagge, Klas Fregert summerar Erik Lindahls norm för penningpolitik och Harry Flam diskuterar Bertil Ohlins bidrag till internationell ekonomi. Gösta Bagge, som var en mycket välkänd ekonom under mellankrigstiden är ju i dag nästan bortglömd. Detta är beklagansvärt eftersom Bagge faktiskt spelade en mycket viktig (kanske avgörande) roll för svensk nationalekonomis utveckling under 1930-talet: i Baggés rockefellerfinansierade projekt om lönebildning anställdes majoriteten av de ekonomer som senare kom att förknippas med Stockholmsskolan och i serien *Stockholm Economic Studies* publicerades ett antal viktiga studier av Bertil Ohlin, Gunnar Myrdal, Karin Kock, Erik Lindahl och flera andra.

Klas Fregerts uppsats om Erik Lindahls norm för penningpolitik är intressant, inte bara för att den systematiskt presenterar Lindahls tänkande på området, utan också eftersom man, efter att ha läst den, frågar sig om makroteorin egentligen gjort några framsteg sedan 1930-talet. Fregert väljer att kalla Lindahls teori "anmärkningsvärt modern", men man skulle kanske lika gärna kunna kalla modern penningteori "anmärkningsvärt antikverad". Lindahl förespråkar en penningpolitik som reducerar osäkerheten i största möjliga utsträckning. Hans rekommendation blir därför den "inversa produktivetsregeln": när produktiviteten ökar skall priserna tillåtas falla och vice versa. Denna regel är att föredra framför stabila priser eller en stabil växelkurs, eftersom

företagarnas inkomster stabiliseras över konjunkturcykeln (fallande produktivitet i en recession kompenseras av ökande priser), vilket i sin tur torde reducera risken för företagsutslagning i konjunkturedgång och destabiliserande spekulation i konjunkturuppgång. En möjlig invändning mot Lindahls resonemang skulle naturligtvis kunna vara att företagsutslagning i en recession är önskvärd i det att den påskyndar en strukturomvandling, så Lindahls regel konserverar en obsolet industristruktur.

Bertil Ohlin förknippas väl oftast med handelsteori och Heckscher – Ohlin-teoremet. Detta är smått ironiskt, eftersom han själv ansåg att hans främsta arbete gjordes i makroteori och, som Harry Flam visar, hans bidrag till handelsteorin var kanske inte lika banbrytande som vanligen antas: såväl Heckscher – Ohlin-teoremet som faktorprisutjämnningsteoremet finns klart beskrivna i Heckschers uppsats från 1919. Visserligen lyckades Ohlin överföra Heckschers resultat till allmänjämviktsformat och visserligen var det genom *International and Interregional Trade* från 1933 som Heckschers resultat nådde en internationell publik, men om Heckschers uppsats omedelbart publicerats på engelska är det, enligt Flam, sannolikt att namnet Ohlin utelämnats från Heckscher – Ohlin-teorin.

Benny Carlsons kapitel om "det långa återtaget" behandlar Heckschers och Cassels reaktion på "den nya ekonomin", dvs Stockholmsskolans nya analyser från början av 1930-talet. Cassels favoritstudent var Gunnar Myrdal, och Bertil Ohlin imponerade storligen när han som ung student korrekt löste problemet om skogarnas omloppshastighet på Heckschers seminarium. Det är kanske inte konstigt att såväl Cassel som Heckscher såg Stockholmsskolans utmaning som ett svek. De unga lejonerna hade ju mage att ifrågasätta självklarheter som Says lag och lönesänkningar som medel mot arbetslöshet. Carlson visar hur både Cassel och Heckscher

febrilt försökte argumentera mot den nya teorin, men medan Heckscher successivt gick till reträtt vidhöll Cassel fram till sin död 1945 åsikten att den analys som presenterades av Keynes och Stockholmskolan var undermålig och ledde till felaktiga slutsatser. Carlsons redogörelse är intressant eftersom den visar hur svårt det är för unga forskare att etablera nya idéer i det akademiska etablissemanget. En sådan tröghet i systemet är inte nödvändigtvis av ondo.

I kapitel 11 beskriver Claes Berg den unga Stockholmskolas bidrag till inflationsgapsanalys. Denna typ av analys förknippas ofta med Keynes: den konventionella uppfattningen är ju att inflationsgapsanalys introducerades 1940 i *How to Pay for the War*. Berg visar att Erik Lundberg använde denna typ av analys redan i sin avhandling från 1937. Senare kunde svenska ekonomer – främst Erik Lundberg, men också Bent Hansen och Ralph Turvey – utnyttja Stockholmskolas explicit dynamiska ansats (främst i form av *ex ante* – *ex post*) för en kritik av den framväxande keynesianismen.

En bok som behandlar svenskt ekonomiskt tänkande kan sluta med dessa författare, för efter andra världskriget blev svensk nationalekonomi internationaliserad och det specifikt svenska fick ge vika för en teoriutveckling som alltmer kom att domineras av amerikanska forskare. Det är betecknande att Bo Sandelin [1991b], i systerverket till den här recenserade boken, endast finner en akademisk ekonom efter Stockholmskolan som representerar en specifikt svensk inställning – Johan Åkerman. Men även om svensk nationalekonomi numer i stort är en del av den angloamerikanska traditionen finns det vissa problemställningar där svenska forskare traditionellt haft en komparativ fördel. En sådan är skogsekonomiska problem. I bokens avslutande kapitel summerar Karl-Gustaf Löfgren den skogsekonomiska teorins utveckling från slutet av 1800-talet, då skogsekon-

mer befann sig vid den kapitalteoretiska forskningsfronten till dagens situation, där analysen av skogliga problem är en del av naturresursteorin. Det är intressant att notera hur den matematisering som allmän teori genomgick under 1940- och 1950-talet inte påverkade svensk skogsekonomisk forskning i någon nämnvärd utsträckning. Tvärtom, Streifferts lärobok från 1938, som under lång tid dominerade undervisningen i Sverige, använder mycket lite matematik och det är först i slutet av 1960-talet som moderna metoder (operationsanalys) börjar användas i svensk skogsekonomisk forskning.

Swedish Economic Thought är en välskriven, relativt välbalanserad och således läsvärd bok om svensk doktrinhistoria. För den läsare som dessutom konsulterar Sandelin [1991a] och de sex första kapitlen i Lönnroth [1985] ger den en relativt bra bild av svensk nationalekonomiskt tänkande från mitten av 1700-talet till andra världskriget. Det är därför tråkigt att konstatera, att listpriset anges till US\$59.95 – något som, givet växelkurs och prissättningspraxis i svenska bokhandel, gör att priset hamnar runt 700 kronor. Detta gör sannolikt att boken inte får så många läsare den förtjänar.

Fil dr ANDERS DANIELSON
Nationalekonomiska institutionen
Lunds universitet

Referenser

- Hicks, J R, [1976], " 'Revolutions' in Economics". I Latsis, S (red): *Method and Appraisal in Economics*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Lönnroth, J, [1985], *Minervas ugglor*. Arbetarkultur, Stockholm.
- Sandelin, B (red), [1991a], *The History of Swedish Economic Thought*. Routledge, London.
- Sandelin, B. [1991b], "Beyond the Stockholm School". I Sandelin, B [1991a].